

**VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

LÊ MỸ DUNG

**NGHIÊN CỨU NHỮNG BIỂU HIỆN
XÚC CẢM TIÊU CỰC TRONG HOẠT ĐỘNG
HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TIỂU HỌC**

Chuyên ngành: Tâm lý học chuyên ngành

Mã số: 62.31.80.05

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÂM LÝ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. ĐÀO THỊ OANH

Hà Nội -2013

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến:

***PGS. TS. Đào Thị Oanh-** cô giáo hướng dẫn đã tận tình chỉ bảo, giúp đỡ và động viên tôi hoàn thành luận án này.

***Ban Giám đốc, Ban chủ nhiệm, các Thầy, Cô giáo Khoa Tâm lý, Phòng đào tạo của Học viện Khoa học xã hội** đã giúp đỡ và tạo mọi điều kiện trong suốt thời gian tôi học và hoàn thành luận án.

***Ban Giám hiệu, các Thầy, Cô giáo và học sinh khối lớp 1 và 2 ở các trường Tiểu học** tại Hà Nội (Cát Linh, Khương Mai, Mê Linh và Mỹ Trì B) và Đà Nẵng (Đoàn Thị Điểm, Dũng Sĩ Thanh Khê, Âu Cơ và Hòa Phú) đã tham gia, tạo điều kiện và nhiệt tình hỗ trợ tôi trong quá trình triển khai nghiên cứu đề tài.

***Các Thầy, Cô, Anh, Chị và các bạn đồng nghiệp ở Trung tâm Nghiên cứu Tâm lý học-Sinh lý lứa tuổi, Viện Nghiên cứu sư phạm** đã động viên và cung cấp những ý kiến, kinh nghiệm quý báu giúp tôi hoàn thiện luận án.

***Gia đình, người thân, bạn bè** đã luôn bên cạnh tôi, cùng tôi chia sẻ những khó khăn, giúp đỡ và khích lệ tôi trong quá trình thực hiện luận án.

Xin chân thành cảm ơn!

Lời cam đoan

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Tất cả số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận án là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kì một công trình nào khác.

Hà Nội, ngày 10 tháng 12 năm 2013

Tác giả

Lê Mỹ Dung

MỤC LỤC

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT

DANH MỤC CÁC BẢNG SỐ

DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ, BIỂU ĐỒ, SƠ ĐỒ

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu	3
3. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	3
4. Đối tượng và khách thể nghiên cứu	3
5. Phạm vi nghiên cứu	3
6. Giả thuyết khoa học	4
7. Phương pháp nghiên cứu	4
8. Đóng góp mới của luận án.....	5
9. Cấu trúc của luận án.....	6
CHƯƠNG 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ XÚC CẢM TIÊU CỰC TRONG HOẠT ĐỘNG HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TIỂU HỌC.....	7
1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học.....	7
1.2. Xúc cảm	20
1.2.1. Một số quan điểm tiếp cận nghiên cứu về xúc cảm.....	20
1.2.2. Khái niệm “Xúc cảm”	25
1.2.3. Cấu trúc của xúc cảm.....	27
1.2.4. Phân loại xúc cảm	30
1.2.5. Ảnh hưởng của xúc cảm đến đời sống và hoạt động của con người	33
1.3. Xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học.....	36
1.3.1. Xúc cảm tiêu cực	36
1.3.2. Hoạt động học tập của học sinh tiểu học	37
1.3.3. Đặc điểm phát triển tâm lý- xúc cảm của học sinh tiểu học	42
1.3.4. Khái niệm xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học	45
1.3.5. Ảnh hưởng của xúc cảm tiêu cực đến hoạt động học tập của học sinh	46
1.4. Biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học	47
1.4.1. Biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học qua hành vi phi ngôn ngữ	51

1.4.2. Biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học qua hành vi ngôn ngữ	54
1.5. Những yếu tố ảnh hưởng đến xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học.....	57
Tiểu kết Chương 1	61
CHƯƠNG 2. TỔ CHỨC VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU BIỂU HIỆN XÚC CẢM TIÊU CỰC TRONG HOẠT ĐỘNG HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TIỂU HỌC	63
2.1. Tổ chức nghiên cứu	63
2.2. Phương pháp nghiên cứu	69
2.3. Tiêu chí đánh giá và thang đánh giá	73
Tiểu kết Chương 2	77
CHƯƠNG 3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU BIỂU HIỆN XÚC CẢM TIÊU CỰC TRONG HOẠT ĐỘNG HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TIỂU HỌC	78
3.1. Thực trạng biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học.....	78
3.1.1. Kết quả tổng hợp về biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập qua hành vi ngôn ngữ và hành vi phi ngôn ngữ của học sinh tiểu học.....	78
3.1.2. So sánh những biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập qua hành vi ngôn ngữ và hành vi phi ngôn ngữ theo khách thể nghiên cứu	89
3.2. Những yếu tố ảnh hưởng đến biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học	103
3.3. Nghiên cứu điển hình về biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học	111
3.4. Một số biện pháp tâm lý- giáo dục hạn chế xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập ở học sinh đầu tiểu học	117
Tiểu kết Chương 3	135
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	137
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ	141
TÀI LIỆU THAM KHẢO	142

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT

ĐTB	Điểm trung bình
ĐLC	Độ lệch chuẩn
GV	Giáo viên
HS	Học sinh
HSTH	Học sinh tiểu học
HDHT	Hoạt động học tập
N	Số lượng mẫu khách thể nghiên cứu
PHHS	Phụ huynh học sinh
TB	Thứ bậc
TĐ	Tổng điểm
THCS	Trung học cơ sở
XCTC	Xúc cảm tiêu cực

DANH MỤC CÁC BẢNG SỐ

Bảng 1.1	Sự thể hiện đặc trưng trên khuôn mặt cho 4 loại XCTC	52
Bảng 2.1	Đặc điểm khách thể nghiên cứu là học sinh (lớp 1 và lớp 2)	67
Bảng 2.2	Các nhóm điểm của thang đo trong bảng hỏi dành cho GV và PHHS lớp 1 và lớp 2.	75
Bảng 2.3	Các nhóm điểm của thang đo quan sát trên học sinh	77
Bảng 3.1	Các loại XCTC trong HĐHT của HSTH (theo kết quả quan sát trên HS)	79
Bảng 3.2	Biểu hiện XCTC trong HĐHT của HSTH qua hành vi ngôn ngữ	80
Bảng 3.3	Biểu hiện XCTC trong HĐHT của HSTH qua hành vi phi ngôn ngữ	81
Bảng 3.4	Nguyên nhân gây ra những biểu hiện xúc cảm tiêu cực trong hoạt động học tập của học sinh tiểu học	82
Bảng 3.5	Biểu hiện XCTC trong HĐHT qua hành vi ngôn ngữ của HS theo khối lớp (theo kết quả quan sát trên HS)	90
Bảng 3.6	Biểu hiện XCTC trong HĐHT qua hành vi phi ngôn ngữ của HS theo khối lớp (theo kết quả quan sát trên HS)	91
Bảng 3.7	XCTC trong HĐHT qua hành vi ngôn ngữ của HS nam và HS nữ (theo kết quả quan sát trên HS)	93
Bảng 3.8	XCTC trong HĐHT qua hành vi phi ngôn ngữ của HS nam và HS nữ (theo kết quả quan sát trên HS)	94
Bảng 3.9	XCTC trong HĐHT qua hành vi ngôn ngữ của HS ngoại thành và HS nội thành (theo kết quả quan sát trên HS)	95

Bảng 3.10	XCTC trong HĐHT qua hành vi phi ngôn ngữ của HS ngoại thành và HS nội thành (theo kết quả quan sát trên HS)	96
Bảng 3.11	So sánh các mặt biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS ở Hà Nội và Đà Nẵng (theo kết quả quan sát trên HS)	98
Bảng 3.12	So sánh các mặt biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS theo kết quả học môn Toán và Tiếng Việt (kết quả quan sát trên HS)	101
Bảng 3.13	Nhóm yếu tố ảnh hưởng đến biểu hiện XCTC trong HĐHT của HSTH theo ý kiến của GV	103
Bảng 3.14	Những yếu tố ảnh hưởng đến biểu hiện XCTC trong HĐHT của HSTH theo ý kiến của GV	104
Bảng 3.15	Mối tương quan giữa các nhóm yếu tố với biểu hiện XCTC trong HĐHT của HSTH	110
Bảng 3.16	Các câu trả lời phản hồi của người lớn thích hợp với các cấp độ của hành vi giận dữ ở trẻ	132

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 1.1	Phân bố điểm số về biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS (lớp 1 và lớp 2) tiểu học theo ý kiến của GV	74
Biểu đồ 1.2	Phân bố điểm số về biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS (lớp 1 và lớp 2) tiểu học theo ý kiến của PHHS	74
Biểu đồ 1.3	Phân bố điểm số về biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS (lớp 1 và lớp 2) tiểu học theo kết quả quan sát HS	76
Biểu đồ 3.1	Mức độ biểu hiện XCTC trong HĐHT của HSTH (theo kết quả quan sát trên HS)	78
Biểu đồ 3.2	Mức độ các khía cạnh biểu hiện XCTC trong HĐHT của HSTH (theo kết quả quan sát trên HS, ý kiến đánh giá của GV và PHHS)	79
Biểu đồ 3.3	Mức độ biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS lớp 1 và lớp 2 (theo kết quả quan sát trên HS)	89
Biểu đồ 3.4	Mức độ biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS nam và HS nữ (theo kết quả quan sát trên HS)	92
Biểu đồ 3.5	Mức độ biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS ngoại thành và HS nội thành (theo kết quả quan sát trên HS)	95
Biểu đồ 3.6	Mức độ biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS ở gia đình có hoàn cảnh kinh tế khác nhau (theo kết quả quan sát trên HS)	99
Biểu đồ 3.7	Mức độ biểu hiện XCTC trong HĐHT của HS ở gia đình có mô hình khác nhau (theo kết quả quan sát trên HS)	100

